

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FINANSMANI

Doç. Dr. Mahmut ADEM*

Giriş

Bu incelemede, Türkiye'nin mesleki ve teknik eğitim konusundaki plan hedeflerinin ortaya konulması, bu hedeflere ulaşmak için yapılan harcamaları, hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı ve harcamaların finansman kaynaklarının ele alınması amaçlanmaktadır. Son yıllarda, özellikle yatırım harcamaları açısından eğitim kesimi, sağlık, sosyal güvenlik vb. kamu kesimleri ile rekabet eder olmuştur. Ayrıca eğitim kesiminde de temel eğitim, genel ortaöğretim, yükseköğretim, halk eğitimi vb. alt kesimler de, mesleki ve teknik eğitim ile rekabet etmektedir. Bu rekabet, mesleki ve teknik eğitimin türleri arasında da görülebilir. Kalkınma planlarında bir yandan zorunlu ve devlet okullarında parasız olan temel eğitimin tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılması, okuma yazma bilmeyen 13 milyon dolayındaki nüfusun okur-yazar kılınması gibi sosyal stratejiye, öte yandan sanayileşme atılımı içinde bulunan ülkelerin gereksinme duyduğu sayıda ve nitelikte meslek elemanı yetiştirilmesi vb. ekonomik hedeflere öncelik verilmiştir. Buna yarım milyon gencin yüksek öğretimde yer istemi, bu istemin ancak ondabirini karşılayabilen kapasite sorunları da eklenince, Türk eğitimi, tarihinin en önemli açmazı içinde bulunmaktadır.

Öte yandan Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üye olmaya adaydır. 1980 yılında komşumuz Yunanistan'ın AET'ye tam üye olması ile Türkiye'nin adaylığı yeniden gündeme gelmiş bulunmaktadır. Gerek AET'nin kuruluş temelini oluşturan 1957 Roma Antlaşması, gerekse Türkiye'nin AET ile 1965 yılında Ankara'da

(*) Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bölümü

imzalamış olduğu ortaklık anlaşması uyarınca Türk yurttaşları AET ülkelerinde serbestce dolaşabileceklerdir. Esasen bu uygulama Türkler için 1976 yılında başlatılacaktı ama 1973 dünya petrol bunalımı sonucu AET'ye üye ülke ekonomilerinde görülen konjonktür sonucu anılan ülkelerde giderek artan işsizlik nedeni ile anlaşmadaki Türklerin serbest dolaşım maddesi uygulamaya konulmamıştır. Ancak Türklerin AET ülkelerinde serbest dolaşımının yakın bir gelecekte gerçekleşmesi beklenilebilir. Bu durumda gerek Türkiye'nin yaşam koşullarının, gerek ücret ve istihdam düzeyinin sözü edilen ülkelere oranla daha düşük oluşu nedeniyle teknisyen düzeyindeki insangücünün bu ülkelere göç etme olasılığı da dikkate alınır. Türkiye, ekonomisinin gereksinme duyduğu nitelikli insangücünün yetiştirilmesini çok iyi planlamak zorundadır. Buna koşul olarak Türkiye'nin Libya, Suudi Arabistan vb. müslüman ülkelere de işçi, teknisyen, mühendis göndermesinin ötesinde bu ülkelere liman, yol, su, elektrifikasyon vb. alt yapı müteahhitlik hizmetlerine de giriştiği dikkate alınır. Ülkemiz eğitim planlamasında önceliği mesleki ve teknik eğitime vermemezlik edemez. Türkiye, kalkınma planlarında mesleki ve teknik eğitime öncelik vermiştir. Bununla birlikte başka ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim, en pahalı olan bir eğitim türüdür. Dolayısıyla mesleki ve teknik eğitimin gelişmesi, finansman kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle frenlenmektedir.

İncelemenin amacı

Yukarıdaki sorunlar açısından bu incelemenin başlıca amaçları şöyle özetlenebilir:

- a. Genel ekonomi içinde eğitimin konumu, özellikle bu kesimdeki nüfus ve kamu harcamaları açısından eğitimin bir büyük sorun olduğunu belirlemek,
- b. Toplam eğitim harcamaları, özellikle mesleki ve teknik eğitim harcamalarını değerlendirmek,
- c. Kalkınma planlarında mesleki ve teknik eğitime verilen önceliği ve bu önceliğin ne ölçüde gerçekleştiğini değerlendirmek,
- d. Mesleki ve teknik eğitim hedeflerine ulaşamamasının nedenlerinden finansman darboğazı, dolayısıyla öğrenci başına birim maliyetler üzerinde durmak,

e. Mesleki ve teknik eğitime ayrılan mali kaynakların daha verimli ve etkin bir biçimde kullanılması konusunu tartışmak,

f. Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin daha da yaygınlaştırılması konusunu ve olanaklarını tartışmak vb.

Ancak incelemeye konu olan 1973-1978 döneminde her tür ve düzey eğitimde okullaşma oranı hızla artarken yüzde yüzü aşan enflasyon oranı sonucu ekonomik büyüme, 1980'lerde son elli yıllık dönemin en düşük düzeyinde bulunmaktadır.

Bu dönemde her tür ve düzey eğitimde öğrenci ve öğretmen sayıları giderek artmış, 1981 yılında başlatılan okuma-yazma seferberliği ile tüm cahil yurttaşların okur-yazar kılınması hedef alınmıştır. Ayrıca yaygın eğitim yoluyla da yüksek öğretim yaygınlaştırılmıştır. Bu artışlar, gerçek değil yüzeyseldir. Çünkü kamu yatırımları giderek azalmış, hatta 1979 ve 1980 yıllarında durma noktasına gelmiştir. Böyle bir dönemde eğitimde, öğretimin niteliğini düşürmeden, öğrenci sayısının arttırılması olası değildir. Nitekim 1979 ve 1980 yıllarında hızlandırılmış programlar uygulanarak, genel ortaöğretim ve mesleki teknik ortaöğretim kurumları için normal olarak 3-4 yılda yetiştirilen öğretmenler 3-4 ay içinde yetiştirilmiştir. Bu yöntemle 35.000 öğretmenin yetiştirilmesi son yıllarda Türk eğitim sisteminde sayının niteliğe tercih edildiğini kanıtlamaktadır. Oysa her tür ve düzey eğitimde nitelik temel ilkedir.

Hiçbir ülkede, bu arada Türkiye'de de eğitim politikasının amacı, niteliği düşürmek olmayacağına göre, gençlerin eğitim isteğini karşılayabilmek için, bu kesime ayrılan mali kaynakların incelenmesi daha çok önem kazanmaktadır.

Eğitimde ve Ekonomide Kaydedilen Gelişmeler

Son on yıllık dönemde (1968-1978) Türk eğitiminde çok önemli bir patlama olmuştur. Bu dönemde öğrenci sayısı, ilköğretimde 1,16 ortaöğretim birinci devrede 1,62, ortaöğretim ikinci devrede 2,48, toplam ortaöğretimde 2,26, lise düzeyindeki mesleki ve teknik orta öğretimde 2,55, yükseköğretimde 2,47 katlık bir artış sağlanmıştır.

Bunu karşılık aynı dönemde, 1968 sabit fiyatlarıyla Milli Eğitim Bakanlığı harcamaları 2.06 kat artarken, 1968-1977 dönemi toplam kamu eğitim harcamaları 1,34 kat artmıştır.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

Mesleki ve teknik eğitimde 1973-1978 dönemi öğrenci sayısı 1,83 kat, daha açık bir deyişle % 83 artarken, bu kesim harcamaları, 1978 sabit fiyatlarıyla 1,29 kat ya da %29'luk bir artış göstermiştir. 1973-1978 dönemi mesleki teknik öğrenim gören kız öğrencilerin % 40 artmasına karşılık, erkek öğrenciler % 106 oranında artmıştır.

Buna karşılık 1968-1987 dönemi GSMH, 1968 sabit fiyatlarıyla % 86 oranında bir artış, 1973-1978 dönemi kişi başına GSMH % 18 oranında artış göstermiştir.

Türkiye'de hızlı nüfus artışı dikkate alındığında ekonomik bümenin son yıllarda çok düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Daha açık bir deyişle 1973-1978 döneminde birey başına GSMH'nin yıllık ortalama % 3,4 oranında artmasına karşın, mesleki ve teknik eğitime yapılan harcamalar % 5,2 oranında artmıştır. Mesleki ve teknik öğrenim gören öğrenci sayısında yıllık ortalama % 12,9 oranında bir artış kaydedilmiştir. Başka bir deyişle Türkiye, ekonomik büyümesi içinde eğitime çok önemli bir öncelik vermiştir. Buna karşın mesleki ve teknik öğretime ayrılan parasal kaynaklar, bu kesimdeki öğrenci sayısındaki artış için yeterli değildir. Böylece eğitimde nitelik, büyük ölçüde niceliğe feda edilmiştir.

Mesleki ve Teknik Eğitim Finansmanı

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin hemen hemen tümü devletçe finanse edilmektedir. Örneğin 1977-1978 öğretim yılında mesleki ve teknik öğrenim gören toplam 468.835 öğrencinin yalnız 712'si (binde 1.5) özel okullarda öğrenim görmekteydi. Bunların 402'si hemşirelik, 16'sı medikal sağlık ve 303'ü otelcilik ve turizm öğrenimi görüyordu. Buna göre mesleki teknik öğrenim içinde özel okullar önemszenmeyecek kadar azdır. Dolayısıyla bu kesimin hemen hemen tümü devletçe finanse edilmektedir.

Ayrıca mesleki ve teknik okulların tümü Milli Eğitim Bakanlığına bağlı değildir. Öteki Bakanlıklara bağlı okullar içinde sağlık, tarım, maliye, polis vb. okullar akla gelmektedir. Ancak bu okullarda öğrenim gören öğrenciler, mesleki ve teknik öğrenim gören toplam öğrencilerin çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır: 1977-1978 öğretim yılında %5 dolayında yani mesleki teknik öğretim öğrencilerinin %95'inin öğrenim gördüğü kurumlar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı blunuyordu.

Mesleki teknik yüksek öğretim bu incelemenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Mesleki teknik yüksek okulların finansmanı konusunun incelenmesi, bu inceleme kapsamı içinde olası görülmemiştir. Çünkü kimi meslek yüksek okulu ile mesleki-teknik ortaöğretim kurumları ödenekleri aynı program içinde yer almaktadır. Örneğin Yüksek İslam Enstitüleri ile İmam-Hatip okulları Yüksek Öğretmen okulları, Eğitim Enstitüleri ve Öğretmen liseleri ödenekleri Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi içinde aynı kaleme gözükmektedir. Ayrıca Denizcilik Yüksek Okulu, Sağlık İdaresi Yüksek Okulu, Polis Enstitüsü vb. Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki bakanlıklara bağlı yüksek öğretim kurumlarının kesin harcamalarının gerçekçi bir biçimde analiz edilmesi çok güçtür. Çünkü anılan okulların işletme giderleri ya da personel giderleri, ayrı bir kaleme değil, bağlı buldukları bakanlığın personel ya da işletme giderleri toplamı içinde yer aldığından ayrılması olanaksızdır.

Bütçedeki biçimsel güçlüklerin ötesinde Türkiye'de genel olarak mesleki teknik öğretim denilince, öncelikle ortadereceli mesleki teknik öğretim kurumları akla gelmektedir.

Ortaöğretim, I. devre ve II. devre olarak ikiye ayrılabilir. Her ne kadar Milli Eğitim Temel Yasasına göre temel eğitim 6-14 yaş kümesi nüfusu kapsıyorsa da, sekiz yıllık temel eğitim yaygınlaştırılamamıştır. 1975-1976 öğretim yılında 13-15 yaş kümesi ya da temel eğitim I. devre çağındaki nüfusun yalnız % 37'si okullandırılmıştır. Temel eğitim I. devreden sonra çıraklık eğitiminin ülke düzeyinde yaygınlaştırılmaması sonucu, 1975-1976 öğretim yılında 13-15 yaş kümesi nüfusun yalnız % 3'ü mesleki ve teknik öğrenim görüyordu. Bu yaş kümesi nüfus için çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılmamasına karşın, 13-15 yaş kümesi okul nüfusunun 1965-1966 öğretim yılında % 5,7'si mesleki teknik öğrenim görürken, on yıl sonra bu oranın % 3'e düşmesi düşündürücüdür, hatta mesleki ve teknik eğitime öncelik veren kalkınma planları hedeflerine de taban tabana ters düşmektedir. Bir yandan beş yıllık ilkökul öğreniminden sonra iş yaşamına atılacak olan bireye bir meslek kazandırmayı amaçlayan mesleki teknik ortaöğretim I. devre, genel ortaöğretime dönüştürülmüştür. Öte yandan 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Yasasında ön görülen 8 yıllık temel eğitim gerçekleştirilememiştir. Buna karşın beş yıllık ilkökulu bitirdikten sonra iş yaşamına atılacak olan gence meslek becerisi kazandırmayı amaçlayan çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılması için yeterli bir çaba gösterilmemektedir.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

Bu gelişme, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal kalkınmasının zorunlulukları ile gelişir niteliktedir. Bundan birey, ülkenin toplumsal, ekonomik gelişmesi büyük ölçüde zarar görecektir.

Bu gelişmeye ilişik istatistiksel veriler çizilge 1'de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 1

TÜRKİYE'DE 13-15 YAŞ KÜMESİ NÜFUS VE OKULLAŞMA ORANI

Yaş kümesi nüfus ve öğretim türü	1965-1966	Okullaşma Oranı (%)	1975-1976	Okullaşma Oranı (%)
Nüfus (13-15)	2.161.944	—	3.030.362	—
Ortaokul	412.453	19.1	1.039.103	34.3
Mesleki Teknik I. devre	123.496	5.7	91.385	3.0
Toplam Ortaöğretim I. devre	535.949	24.8	1.130.488	37.3

KAYNAK: Devlet İstatistik Enstitüsü,
Eğitim İstatistikleri.

Böylece ortaöğretim I. devre çağ nüfusuna, mesleki teknik öğretim hizmetinin beklenen düzeyde sunulmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ortaöğretim I. devrede, mesleki teknik öğrenim gören öğrenci sayısı 1960'lardan günümüze dek giderek azalırken, ortaöğretim II. devrede öğrenci sayısı oldukça statik bir gelişme göstermiştir. Örneğin 1968-1969 öğretim yılında lise ve dengi okullarda öğrenim gören toplam 312.453 öğrenciden 125.434'ü (%40.1'i) mesleki teknik öğrenim görürken 1977-1978 öğretim yılında bu oran ancak %41.3'e yükselebilmiştir. Kalkınma planlarında ve Milli Eğitim Temel yasasında mesleki ve teknik öğretime öncelik verilmesine karşın, mesleki ve teknik öğretimin yerinde sayması, bu kesim için sağlıklı bir gelişme değildir.

Esasen mesleki teknik öğretim öğrenci sayısı, oransal olarak artmamış azalmıştır. 1968 - 1969 öğretim yılında mesleki teknik lise öğrencileri, toplam resmi lise öğrencilerinin %42.2'ye düşmüştür. Böyle bir gelişme ise Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında belirlenen hedefe ters düşmektedir. Oysa plan, 1977 yılında ortaöğretimde mesleki teknik / genel ortaöğretim oranını 55/45 olarak öngörmüştür.

Ortaöğretimde mesleki-teknik / genel öğretim arasındaki bu dengesiz gelişmeden başka, ikinci dengesizlik, bizzat mesleki-teknik öğretimdedir. Türkiye, sanayileşme süreci içinde bir ülkedir. Ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyelik için adaydır. Bu nedenle mesleki teknik öğretim planlanırken bir yandan sanayinin gereksinme duyduğu nitelikte ve sayıda teknisyen yetiştirilmesi hedeflenmiştir Öte yandan AET ülkelerinde Türklerin serbest dolaşımı kabul edildikten sonra anılan ülkelerin yaşam düzeyi ve işçilere tanınmış olan toplumsal hakların Türkiye'den üstün oluşu nedeniyle Türkiye'den bu ülkelere göç edecek nitelikte insangücünden boşalacak açığın kapatılması hedef alınmıştır. Bu konu ile ilgili sayısal gelişmeler çizelge 2'de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 2

MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM II. DEVREDE ÖĞRENCİ SAYISINDA
KAYDEDİLEN GELİŞMELER

	1968-1969		1977-1978		Dönem artış oranı (%)
	Öğrenci sayısı	Toplama Oranı (%)	Öğrenci sayısı	Toplama Oranı (%)	
Kız Teknik Öğretim	9.331	7.44	31.206	9.75	334
Erkek Teknik Öğretim	37.202	29.66	116.762	36.50	314
Ticaret ve Turizm öğretimi	18.224	14.53	105.431	32.96	579
Din Eğitimi	4.486	3.58	26.177	8.18	584
Öğretmen yetiştirme	44.432	35.42	20.673	6.46	-47
Öteki meslek okulları (lise dengi)	11.759	7.37	19.659	6.15	167
Meslek Teknik öğretim toplamı	125.434	100.00	319.908	100.00	255
Lise (Resmi)	168.769	(42.64) (57.36)	437.509	(42.24) (57.76)	259
Toplam Ortaöğretim	294.203	(100.00)	757.417	(100.00)	257

Kaynak: DİE, Eğitim İstatistikleri.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

Çizelge 2'den 1968-1969 / 1977-1978 dönemi mesleki teknik liseler öğrenci sayısında en yüksek artış, diplomalı işsiz yetiştiren din eğitimi ve Ticaret-Turizm öğretiminde gerçekleşmiştir. Anılan dönemde din eğitimi gören lise öğrenci sayısı % 584, ticaret ve tuzirm öğrenimi gören öğrenci sayısı da % 579 oranında artmıştır. Buna karşın aynı dönemde sanayinin en çok gereksinme duyduğu erkek teknik öğretimde öğrenci sayısı %314'lük bir artış göstermiştir. Erkek teknik öğretim içinde, en çok gereksinme duyulan Teknik lise öğrenci sayısında belirlenmiş olan hedefin çok gerisinde kalmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Teknik lise öğrenci sayısının 1977-1978 öğretim yılında 110.000 olması hedeflenmişken, 6.681 öğrenci olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda akla şu soru gelmektedir: Hem mesleki-teknik/ genel lise, hem de mesleki-teknik liseler arasındaki dengesiz gelişmenin temelinde parasal nedenler mi yatmaktadır?

Mesleki Teknik Öğretim Yatırımları

Kuşkusuz mesleki teknik öğretimin gelişmemiş olmasının birok nedeni bulunmaktadır. Ancak bu nedenlerin başında yatırım harcamalarının yetersiz oluşu yer almaktadır. Ekonomide olduğu gibi eğitimde ya da öteki toplumsal kesimlerde gelişmenin temel taşı, bu alana yapılan yatırım ödenekleridir.

ÇİZELGE 3

ORTAÖĞRETİME YAPILAN YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ

Yıllar	(1978 Sabit Fiyatlarıyla) 1000 TL. olarak		
	Genel Orta Öğretim	Mesleki - Teknik Ortaöğretim	Toplam Orta Öğretim
1973	348.791	1.586.181	1.970.972
1974	543.700	2.049.599	2.593.299
1975	814.577	2.748.095	3.562.672
1976	799.809	2.538.183	3.337.992
1977	465.255	1.748.390	2.213.645
1978	404.976	1.346.769	1.751.745
Toplam	3.413.108.000	12.017.217.000	15.430.325.000 TL.

KAYNAK : Kesin hesap bütçe yasa tasarıları.

Genel olarak eğitim kesiminde yapılan yatırımlar sonucu yapılan bina, donatılan laboratuvar, atelye vb. nin yaklaşık 20-50 yıl ömrü olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle belli bir dönemde öğrenci başına yapılan yatırım harcamalarının hesaplanmasında yöntemsel güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Bu incelemede eğitim sisteminde süreklilik olduğu varsayımından hareket edilerek, 1973-1978 dönemi yapılmış olan toplam yatırım giderleri 1978 sabit fiyatlarıyla ifade edilmiş ve toplanmıştır. Bu sayı aynı dönemde incelemeye konu olan eğitim kesimlerinde arttırılan öğrenci sayısına bölünerek, bir öğrencilik ek kapasite için ortalama kaç liralık yatırım yapıldığı global olarak hesaplanmıştır. Örneğin 1973-1978 dönemi genel ortaöğretimde, 1978 sabit fiyatlarıyla 3.413.108.000 TL.lık yatırım yapılmıştır. Aynı dönemde kapasitede 398.263 öğrencilik bir artış sağlanmıştır. Buna göre anılan dönemde bir öğrencilik ek kapasite yaratılması için ortalama olarak $(3.413.108.000 : 398.263 = 8.570 \text{ TL'lık yatırım yapılmıştır. Bu rakam mesleki - teknik öğretim için } (12.017.217.000 : 208.025) = 57.768 \text{ TL. dır. Görülüyor ki mesleki teknik öğretimde bir öğrencilik ek kapasite yaratılması için, genel öğretimdekinin 7 katı kadar yatırım yapılması gerekmektedir.}$

Çizelge 3'ten çıkarılan ikinci sonuç, genel olsun, mesleki teknik olsun yatırım giderlerinin gelişimi düzenli değildir. Bu da, bu eğitim kesiminin uzun dönemli gelişme planının olmadığını, dolayısıyla plan-

ÇİZELGE 4

MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİMDE BİR ÖĞRENCİLİK EK KAPASİTE YARATILMASI İÇİN ORTALAMA YATIRIM GİDERLERİ

(1978 Sabit Fiyatlarıyla)

Öğretim Türü	Dönem İçin Toplam yatırım Giderleri	Öğrenci kapasitesinde sağlanan artış	Bir Öğrencilik Ek Kapasite yaratılması için yapılan Ortalama yatırım TL.
(1)	(2)	(3)	(4) 3:2
Erkek Teknik Öğretim	7.970.681.000	51.657	154.300
Kız Teknik Öğretim	1.127.558.000	18.461	61.078
Ticaret-Turizm Öğretim	926.306.000	66.338	13.963
İmam-Hatip Okulları	358.041.000	98.108	3.649
Öğretmen Okulları	Kapasite artmamış, azalmıştır.		

KAYNAK : Kesin Hesap Bütçe Yasa Tasarıları ve DİE, ME İstatistikleri

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

larda belirlenen hedeflerin kağıt üzerinde kaldığını doğrulamaktadır. Çünkü Türkiye’de olsun, başka ülkelerde olsun mesleki teknik öğretimde hedefe ulaşılmamasının, en başta gelen nedeni bu alana parasal kaynak ayrılmasında düşümlenmektedir.

Aynı hesaplamada başlıca mesleki teknik öğretim kurumları içinde (Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olanlar) yapılmıştır.

Çizelge 4’ten, yatırım giderleri yönünden en pahalıya mal olan Erkek Teknik Öğretimde, 1973-1978 döneminde ortalama bir öğrencilik ek kapasitenin global olarak, 1978 fiyatlarıyla 154.300 TL olduğu anlaşılmaktadır. Daha açık bir deyişle erkek teknik öğretimde bir öğrencilik ek kapasite yaratmak için İmam-hatip Okullarından 42.3 kat, Ticaret ve Turizm öğretimden 11.1 kat ve Kız Teknik öğretimden 2.5 kat daha fazla yatırım yapılması gerekmektedir. Böylece erkek teknik öğretim, özellikle teknik lise için hedeflenen öğrenci sayısına ulaşamamış olmasının nedeni daha iyi anlaşılmaktadır. İmam-Hatip Okulunda 423 öğrencilik ek bir kapasite yaratılması için, erkek teknik öğretimde 10 öğrencilik kapasiteden vazgeçilmesi gerekmektedir. Burada, halkın İmam-Hatip Okulları için yapmış olduğu katkıyı, erkek-teknik öğretim için yapmadığı da bilindiğine göre son yıllarda imam-hatip okullarının çok hızlı gelişmesinin nedeni daha iyi anlaşılacaktır.

Öyleyse öteki birçok kesimde olduğu gibi eğitimde de hangi tür ya da düzey öğretim geliştirilmek istenirse, o alana daha çok yatırım yapılması zorunlu olmaktadır. Ayrıca yatırımların ortaya çıkaracağı işletme giderleri de en az yatırımlar kadar önemlidir.

ÇİZELGE 5

ORTAÖĞRETİMDE İŞLETME GİDERLERİNİN GELİŞİMİ

(1978 Sabit Fiyatlarıyla) 1000 TL.

Yıllar	Genel Ortaöğretim	Mesleki-Teknik Öğretim	Toplam Ortaöğretim
1973	5.280.745	3.529.392	8.810.137
1974	5.803.089	4.016.159	9.819.248
1975	6.842.568	4.284.636	11.127.204
1976	6.687.434	4.480.685	11.168.119
1977	8.298.200	5.300.042	13.598.242
1978	8.304.113	5.223.667	13.527.780

KAYNAK : Kesin hesap yasa tasarıları ve DİE, Milli Eğitim İstatistikleri

İşletme Giderleri

Kapasite artırılması için binaların yapılması laboratuvarların atelyelerin donatılması yeterli değildir. Okulların öğretmenleriyle, yöneticisiyle, ısıtma, aydınlatma vb. giderleriyle işletilmesi, hizmete açılması zorunludur. Öyleyse eğitimde işletme giderleri, yatırım giderlerinden de önemlidir.

Çizelge 5'ten işletme giderlerinin, yatırım giderlerine göre daha düzenli bir gelişme gösterdiği, ancak son yıllarda öğretmenlerin satın alma gücünün büyük ölçüde düşürüldüğü anlaşılmaktadır.

Bu veriler ışığında her yılın işletme giderleri, o yılın, o kesimindeki öğrenci sayısına bölünerek öğrenci başına ortalama birim işletme giderleri hesaplanmıştır. Bulunan sonuçlar Çizelge 6'da gösterilmiştir.

ÇİZELGE 6
ORTAÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ BAŞINA BİRİM İŞLETME GİDERLERİ
(1978 Sabit Fiyatlarıyla) (TL)

Yıllar	Genel Ortaöğretim	Mesleki Teknik Öğretim	Toplam Öğretim
1973	4.705	14.846	6.395
1974	4.883	15.060	6.635
1975	5.508	14.556	7.157
1976	4.839	12.203	6.316
1977	5.755	12.748	7.245
1978	5.461	11.719	6.803

KAYNAK : Kesin Hesap Bütçesi Yasa Tasarıları ve DİE - Milli Eğitim İstatistikleri

Çizelge 6'dan başlıca şu sonuçlar çıkarılabilir:

1. İncelemeye konu olan dönemde genel ortaöğretimde öğrenci başına ortalama birim işletme giderlerinin giderek artmasına karşın, mesleki teknik öğretimde giderek azalmıştır. Bu sonuç, gelişmesine öncelik verilen mesleki teknik eğitimin, öğretmenler için çekiciliğini yitirmesine neden olabilir.

2. Meslek Teknik öğretimde, öğrenci başına birim işletme giderleri, genel ortaöğretimdekinden iki, hatta üç kat daha pahalıya mal olmaktadır.

Bu incelemede konu mesleki teknik öğretim olduğuna göre, öğrenci başına ortalama birim işletme maliyetlerini bu kesim içinde değerlendirmek yararlı olacaktır.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

ÇİZELGE 7

MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİMDE İŞLETME GİDERLERİ ORTALAMA BİRİM MALİYETİ (1978 Sabit Fiyatlarıyla) TL.

Yıllar	Erkek Teknik Öğretim	Kız Teknik Öğretim	Ticaret Turizm Öğretim	Din Eğitimi	Öğretmen Yetiştirme
1973	15.846	18.103	7.274	8.052	20.417
1974	14.946	19.720	6.389	10.306	21.468
1975	16.206	21.210	7.338	9.378	18.543
1976	12.478	17.013	5.800	6.289	24.925
1977	13.141	18.294	5.459	7.014	34.718
1978	11.686	16.364	5.892	6.477	42.435

KAYNAK : Kesin Hesap Bütçesi Yasa Tasarıları ve DİE - Milli Eğitim İstatistikleri.

Çizelge 7'den aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz.

1. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı mesleki teknik ortaöğretimde öğretmen yetiştiren kurumlarda öğrenci başına ortalama birim işletme maliyeti, en pahalı olanıdır. Çünkü bu okullar, parasız yatılı okullardır. Ayrıca bu okullara; Yüksek öğretmen okulları, Eğitim Enstitüleri ve öğretmen liseleri dahildir.

2. Ortalama birim işletme giderlerinde ikinci sırayı kız teknik öğretim almaktadır. Bunun en başta gelen nedeni, bu okullarda bir öğretmene düşen öğrenci sayısı, mesleki teknik öğretim içinde en iyi durumda oluşudur: 10 öğrenci. İşletme giderlerinin genelde % 70-80'inin personel, onun da % 90'ının öğretmen giderleri olduğu hatırlanırsa, bu pahalılığın nedeni daha iyi anlaşılacaktır.

3. Öğrenci başına ortalama birim işletme giderleri maliyetinde üçüncü sırayı erkek teknik öğretim almaktadır.

4. Hem yatırım hem işletme giderlerinde en ucuz öğretim ise Ticaret ve Turizm ile Din Eğitimidir. Öğrenci sayısının son yıllarda en hızlı arttığı bu iki öğretim türüdür. Hatta büyük ölçüde diplomalı işsiz yetiştirdikleri kesin olarak bilindiğine göre, erkek teknik öğretimde, özellikle teknik lisede öğrenci sayısının planda belirlenen hedefin çok gerisinde kalınmasının temel nedeni, parasal kaynak yetersizliğidir.

Bu arada toplam eğitim bütçesinde mesleki teknik öğretime ayrılmış olan ödeneklerin gelişmesinin incelenmesi de önem kazanmaktadır.

Eğitim Bütçesinde Mesleki Teknik Eğitimin Yeri ve Önemi

Son yıllarda mesleki teknik, özellikle en çok gereksinme duyulan erkek teknik öğretim, beklenen düzeyde gelişmemiştir. Çünkü bu alana ayrılan parasal kaynaklar yıldan yıla azalmıştır.

ÇİZELGE 8**MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİM HARCAMALARININ EĞİTİM BÜTÇESİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ (1978 Sabit Fiyatlarıyla) TL.**

Yıllar	Toplam Kamu Eğitim Bütçesi	Toplam Orta-öğretim Bütçesi	Mesleki Teknik Öğretim Bütçesi	4/2 (%)	4/3 (%)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1973	46.999.190.000	10.781.109.000	5.115.573.000	10.9	47.4
1974	46.934.076.000	12.412.547.000	6.065.758.000	12.9	48.9
1975	59.379.783.000	14.689.876.000	7.032.731.000	11.8	47.9
1976	57.181.657.000	14.506.111.000	7.018.868.000	12.3	48.4
1977	62.658.902.000	15.811.887.000	7.048.432.000	11.2	44.6
1978	57.988.650.000	15.279.525.000	6.570.436.000	11.3	43.0

KAYNAK : Aynı

Çizelge 8'den aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir:

1. Eğitim kesiminde öğretmen ve öğrenci sayısının artmasına karşın, toplam kamu eğitim harcamaları, 1978 yılında, 1975 yılından da düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir.

2. İncelemeye konu olan dönemde toplam ortaöğretim bütçesinin nispeten daha düzenli bir gelişme göstermesine karşılık, 1978 yılı mesleki teknik öğretim bütçesi, 1975 yılı bütçesinden daha düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir.

3. Mesleki teknik öğretim bütçesinin hem toplam kamu eğitimi harcamaları, hem toplam ortaöğretim harcamaları içindeki oranı, giderek düşmüştür. Gerçekten mesleki teknik öğretim bütçesinin, toplam kamu eğitimi içindeki oranı, 1974'te % 12.9 iken, 1978'de % 11.3'e düşmüştür. Aynı biçimde 1973 yılında toplam ortaöğretim bütçesi içinde mesleki teknik öğretim bütçesi, % 47.4 iken, 1978 yılında %43'e düşmüştür. Böyle bir sonuç, mesleki teknik eğitimin hedeflenen düzeyde gelişmemesinin nedenini açık seçik ortaya koymaktadır.

Türkiye'de mesleki teknik öğretim için yurt dışından kayda değer bir yardım gelmemektedir.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FİNANSMANI

Mesleki teknik ortaöğretimde birim maliyet s. 28'de incelendiğinden, burada tekrar edilmeyecektir.

Türkiye'deki bugünkü bütçeleme sisteminde, yatırım maliyetleri, ödenekler alt programlara bölünmemiş olduğundan daha ayrıntılı maliyet analizi yapılması olası değildir. Örneğin bütçede öğretim personel ücreti ile yönetici personel ücretini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Çünkü yönetici, aynı zamanda öğretmendir. Aynı bütçesel nedenlerle işletme giderlerinden elektrik, gaz, su, bina, atelye vb. giderlerin maliyetini ayrı ayrı inceleme olanağı da bulunmamaktadır.

Kız meslek liseleri, Olgunlaşma Enstitüleri, Endüstri Meslek liseleri vb. satılmak üzere kimi mallar üretmektedir. Ancak gözlemlere göre, üretilen mallar o denli az ki, bunların satışından sağlanan gelire ilişkin istatistiksel verilerin elde edilmesi olası değildir. Bu nedenle okulca üretilen mal ve hizmetten sağlanan gelirden ne miktarının, bu okulların işletme maliyetine katkısı olduğunu belirlemek olanaksızdır.

Türkiye'de bugüne değin mesleki teknik öğretimde maliyet/fayda analiz yapılmamıştır. Ayrıca mesleki teknik ya da genel öğretimden mezun olanların ne ölçüde iş bulabildikleri konusunda da yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır. Yapılmasına çok büyük gereksinme duyulmaktadır.

Sonuç

Türkiye'de mesleki teknik öğretim plan hedeflerinin, yeniden belirlenmesi, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli finansman kaynaklarının daha gerçekçi kestirilebilmesi için bu konuda daha ayrıntılı araştırmalar yapılmasına gerek duyulmaktadır.

ÇİZELGE 9

ORTAÖĞRETİME YAPILAN YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ
CARİ FİYATLARLA 1000 TL OLARAK

Yıllar	Genel Ortaöğretim	Mesleki-Teknik Ortaöğretim	Toplam Ortaöğretim
1973	83.115	342.615	425.730
1974	142.558	537.405	679.963
1975	232.236	783.482	1.015.718
1976	318.324	1.010.197	1.328.512
1977	310.046	1.165.127	1.475.173
1978	404.976	1.346.769	1.751.745

KAYNAK : Kesin Hesap Bütçesi Yasa Tasarıları ve DİE - Milli Eğitim İstatistikleri.

ÇİZELGE 10

ORTAÖĞRETİMDE İŞLETME GİDERLERİNİN GELİŞİMİ
CARİ FİYATLARLA 1000 TL OLARAK

Yıllar	Genel Ortaöğretim	Mesleki-Teknik Ortaöğretim	Toplam Ortaöğretim
1973	1.468.047	981.171	2.449.218
1974	1.998.584	1.383.165	3.381.749
1975	2.856.088	1.788.407	4.644.495
1976	3.278.180	2.196.432	5.474.612
1977	5.125.798	3.273.836	8.399.634
1978	8.304.113	5.223.667	13.527.780

KAYNAK : Aynı

ÇİZELGE 11

MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİM HARCAMALARININ EĞİTİM BÜTÇESİ
İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ CARİ FİYATLARLA 1000 TL.

Yıllar	Toplam Kamu Eğitim Bütçesi	Toplam Orta- öğretim Bütçesi	Mesleki-Teknik Ortaöğretim Bütçesi
1973	12.553.266	2.874.948	1.323.786
1974	15.208.105	4.061.713	1.920.570
1975	22.837.658	5.660.213	2.571.889
1976	26.723.004	6.803.133	3.206.629
1977	39.251.830	9.874.807	4.438.963
1978	57.988.650	15.279.525	6.570.436

KAYNAK : Aynı